

HOVEDFUNN

Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet?

Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013

Daniel Arnesen, Karl Henrik Sivesind og Trygve Gulbrandsen


- Hvordan har sammensetningen av det frivillige organisasjonslandskapet endret seg i Norge gjennom de siste tretti årene?
- Hvor stort omfang har betalt og frivillig arbeid i ulike deler av frivillighetsfeltet?
- Hvor kommer organisasjonenes inntekter fra?
- Har organisasjonenes kontakt med offentlige myndigheter endret seg?

Last ned hele rapporten på www.sivilsamfunn.no

Arnesen, D., Sivesind, K.H og Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 5/2016. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Senter for forskning på
sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

 Følg oss på Twitter (@sivilsamfunn)

 Følg oss på Facebook

www.sivilsamfunn.no
info@sivilsamfunn.no

«Antallet nasjonale frivillige organisasjoner er nesten doblet i løpet av de siste tretti årene»

s. 38

«Endringene går i retning av et mer todelt organisasjonssamfunn, der det lokale og nasjonale nivået i større grad opererer uavhengig av hverandre»

s. 52

Om undersøkelsene

Analysene i rapporten er basert på tre hoveddatakilder:

Undersøkelser av nasjonale organisasjoner

Gjennomført av universitetene i Oslo og Tromsø i 1983 og 1992, og Senter for forskning på sivilsamfunn for frivillig sektor i 2013.

Lokallagsundersøkelsen

Undersøkelse av lokale og regionale lag og foreninger i et representativt utvalg av kommuner gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor i 2009.

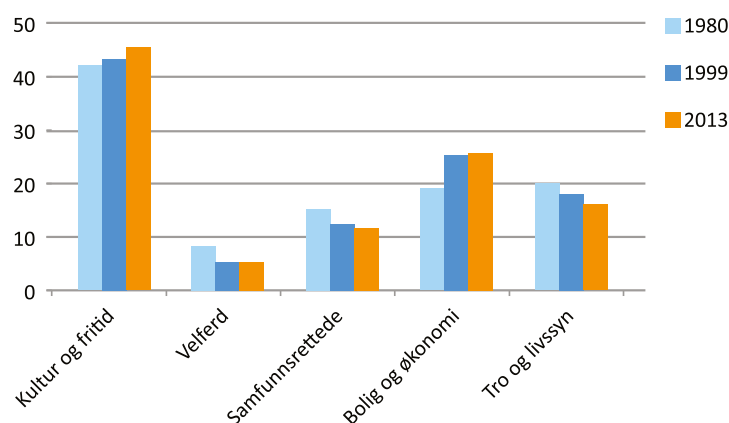
Hordalandundersøkelsene

Undersøkelse av lokale og regionale lag og foreninger gjennomført ved Senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring (LOS-senteret) i Bergen i perioden 1980 til 1999.

Omfang og sammensetning

- Organisasjonstettheten i Norge er svært høy sett i et internasjonalt perspektiv. Det finnes over 100 000 frivillige organisasjoner på tvers av det lokale, regionale og nasjonale organisasjonsnivået.¹
- Det har vært en nedgang i antall lokallag fra 1980 til 2013, mens det har vært en økning av organisasjoner på nasjonalt nivå. Mulige forklaringer på dette er at vi i dag har bedre organisasjonsregistre, samt at medier og internett gjør det enklere å drive aktivitet med et bredt nedslagsfelt.
- På lokalt nivå finner vi storparten av organisasjonene på kultur- og fritidsfeltet, samtidig som det også vært vekst i nærmiljøforeninger som velforeninger og grendelag siden 80-tallet. Det nasjonale nivået domineres av nærings- og arbeidslivsorganisasjoner, men det har også vært en økning i antall organisasjoner knyttet til samfunnsrettet arbeid og kultur, idrett og fritid.

Figur 1. Andel lokale og nasjonale frivillige organisasjoner fordelt på organisasjonsfelt, 1980-2013.

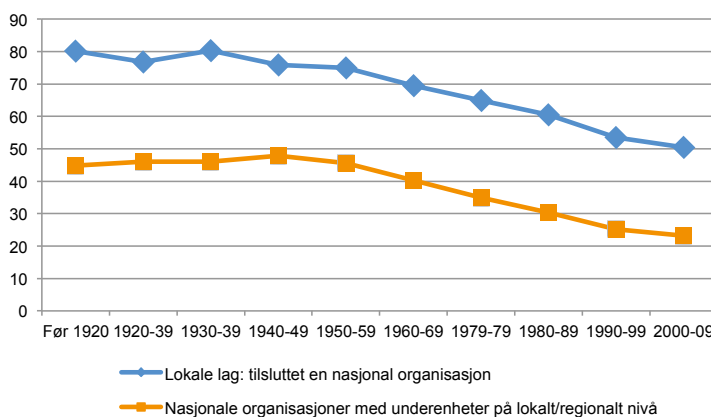


Kilde: Hordalandsundersøkelsene 1980-2009, Organisasjonsarkivet 1983-1992 og Undersøkelsen blant nasjonale organisasjoner 2013.

Fra hierarki til nettverk?

- Stadig færre lokale lag er tilsluttet en organisasjon på regionalt og nasjonalt nivå. Dette vises også ved at andelen nasjonale organisasjoner med lokale eller regionale lag går tilbake fra 42 prosent i 1983 til 29 prosent i 2013. Dette bekrefter en endring fra en hierarkisk «folkebevegelsesstruktur» i retning av et mer todelt organisasjonssamfunn, der det nasjonale og lokale organisasjonslivet blir mer framkoblet hverandre.
- De nasjonale og lokale organisasjonene har et noe ulikt aktivitetsmønster. De lokale lagene arrangerer i større grad kulturelle aktiviteter rettet inn mot medlemmene, mens de nasjonale organisasjonene oftere arrangerer studieringer og kurs, sosiale tiltak for andre enn medlemmer og stevner eller konkurranser.

Figur 2. Organisasjonskoblinger på lokalt og nasjonalt nivå, etter stiftelsesår. Prosent.

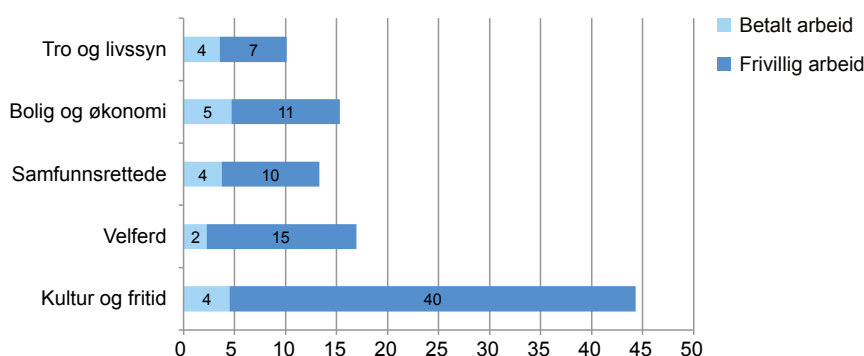


Kilde: Lokallagsundersøkelsen 2009 og Undersøkelsen blant nasjonale organisasjoner 2013.

Medlemskap, frivillig arbeid og betalt sysselsetting

- Mens hver innbygger i 1980 var medlem av 3,0 organisasjoner, er antall medlemskap per innbygger redusert til 2,1 i 2013. Dette reflekterer både at organisasjonsstrukturene og relasjonene mellom organisasjoner og deltakere har endret seg over tid. Noen organisasjoner har blitt mer fokusert på tjenesteproduksjon, mens for andre har frivillige blitt viktigere enn medlemmer.
- Omfanget av frivillig arbeid anslås til 142 300 årsverk i 2014, mot 114 900 i 2009 og 115 300 i 1998. Foruten en generell befolkningsvekst kan økningen ses i sammenheng med at de som utfører mest frivillig arbeid både blir flere og bidrar mer. I tillegg øker omfanget av nettbasert frivillig arbeid fra 2 400 årsverk i 2009 til 7 400 årsverk i 2014.
- Omfanget av frivillig arbeid som utføres for slektninger utenfor eget hushold og naboer, venner og kolleger anslås til 132 000 årsverk i 2014. Denne typen uformell frivillighet kan for eksempel omfatte transport, matinnkjøp, hagearbeid, rydding og vasking, tilsyn og pass, omsorg eller annen hjelp.
- Den betalte sysselsettingen i frivillig sektor har økt fra 21 500 årsverk i 1999 til 32 700 i 2013. Men selv om organisasjonene i økende grad benytter seg lønnsansatte i dag enn for femten år siden, er omfanget av frivillig arbeid fortsatt mer enn fire ganger så stort som omfanget av betalt arbeid.

Figur 3. Betalt og frivillig arbeid som andel av alt arbeid i frivillig sektor. Prosent



Kilde: Lokallagsundersøkelsen 2009, Undersøkelsen blant nasjonale organisasjoner 2013 og Undersøkelsen om frivillig innsats 2014.

Organisasjonenes økonomi

- Frivillig sektors økonomiske aktivitet øker, men ikke mer enn den norske økonomien. Bolig og økonomi har 40 prosent av driftskostnadene i frivillig sektor, mens samfunnsrettede har 24 prosent, kultur og fritid har 21 prosent, velferd har 10 prosent og tro og livssyn har 5 prosent. Det er imidlertid de samfunnsrettede organisasjonene som har hatt størst økning i økonomisk omfang siden 1980.
- Organisasjonenes inntekter er i stor grad egengenererte, men offentlige tilskudd og gaver og sponsing er også viktige inntektskilder for mange organisasjoner. Rundt 63 prosent av inntektene i frivillig sektor kommer fra medlemskontingenter, deltageravgifter og salg av varer og tjenester, mens 23 prosent er overføringer fra det offentlige, 7 prosent er fra gaver og 7 prosent er fra sponsing.
- Når det gjelder fordelingen av driftskostnader i frivillig sektor, går 21 prosent til administrasjon og lokaler, 34 prosent til lønn og lederopplæring, 36 prosent til aktivitet og godtgjørelse og 8 prosent til informasjonsarbeid og -materiell.

«De nasjonale organisasjonene kjennetegnes i større grad av en samfunns- og konfliktorientering enn lokallagene. Dette tyder på at organisasjonene på de ulike nivåene spiller ulike roller i samfunnet»

s. 39

«Det frivillige arbeidet er fremdeles mange ganger større enn det betalte»

s. 65

Organisasjonstyper:

Kultur og fritid

- Kunst og kultur
- Idrett
- Hobby og fritid

Velferd

- Utdanning og forskning
- Helse, pleie og redningsarbeid
- Sosiale tjenester

Samfunnsrettede

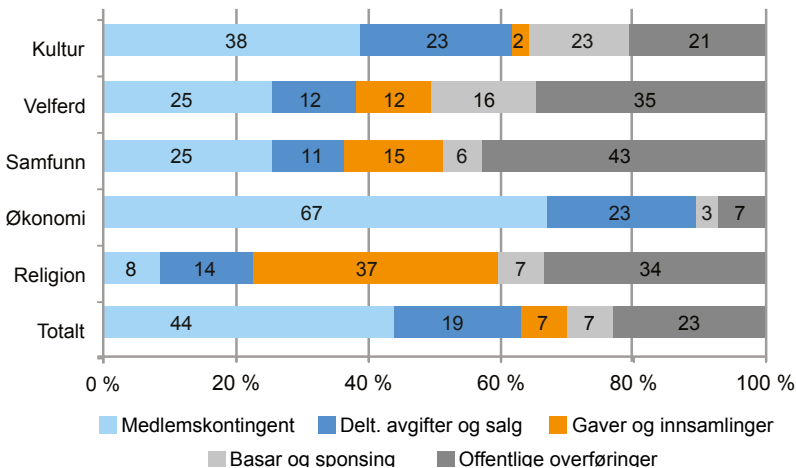
- Miljø- og dyrevern
- Rettighets- og støttearbeid
- Fremme av frivillighet
- Internasjonale aktiviteter

Bolig og økonomi

- Bolig og utvikling
- Nærings- og arbeidsliv
- Tro og livssyn

ICNPO, se Arnesen, Sivesind og Gulbrandsen 2016:15)

Figur 4. Inntektsfordelingen i frivillig sektor. Prosent.



Kilde: Lokallagsundersøkelsen 2009 og Undersøkelsen blant nasjonale organisasjoner 2013

«De frivillige organisasjonene skaper i stor grad sine egne inntekter gjennom medlemskap, deltageravgifter og salg av varer og tjenester»

s. 75

Offentlig myndighetskontakt

- Det har vært en nedgang i andelen organisasjoner som deltar i statlige råd, styrer og utvalg på alle organisasjonsfelter, noe som gjenspeiler at de tradisjonelle korporative strukturenes utstrekning har gått tilbake.
- Andelen nasjonale organisasjoner som har regelmessig kontakt med offentlige myndigheter går noe tilbake fra 1983 til 2013, men antallet som har slik kontakt har samtidig gått frem. Organisasjonene tar i større grad kontakt med Stortinget og departementene enn før.
- Organisasjonene arbeider ikke nødvendigvis mindre med politisk arbeid, men benytter seg av et bredere spekter av strategier for å øve politiske innflytelse. Man har gått fra å vektlegge korporativ representasjon til lobbyvirksomhet og saksrettede aksjoner.

«Det er et større mangfold av organisasjoner som prøver å påvirke offentlig politikk»

s. 88

Note

¹ Dette inkluderer også organisasjonstyper som ikke er med i utvalget til lokallagsundersøkelsene som ideelle velferdsleverandører og borettslag.

Sentrale referanser

- Folkestad, B., Christensen, D.A., Strømsnes, K. og Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014*. Rapport 4/2015. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Sivesind, K.H. (2007). *Frivillig sektor i Norge 1997-2004. Frivillig arbeid, medlemskap, sysselsetting og økonomi*. Rapport 10/2007. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Sivesind, K. H., Lorentzen, H., Selle, P. & Wollebæk, D. (2002). *The Voluntary Sector in Norway – Composition, Changes, and Causes*. Report nr. 2002:2. Oslo: Institutt for samfunnsforskning. Hentet fra <http://www.socialresearch.no/Publications/Reports/2002/2002-002>
- Sivesind, K. H., Lorentzen, H., Selle, P., Wollebæk, D., Sokolowski, S. W. & Salamon, L. M. (2004). Norway. I L. M. Salamon, S. W. Sokolowski & Associates (red.), *Global civil society: Dimensions of the nonprofit sector*, Volume II (s. 261-275). Bloomfield, CT: Kumarian Press.

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Research Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning